

Szecessziós ékszereink legszebb darabjai és a magyar labdarúgó vándortrófea ugyanazon kéz munkái: a mély tűzű zománca és csillogó ékkövekre fordított szűrhimzés a női szíveket, a kupaserleg a férfiakét dobogtatja meg.

Kiss Mónika

NÁSFÁK ÉS SERLEGEK

Tarján Huber Oszkár ötvösmunkái

Tarján Huber Oszkár: Függő, 1900 k., ezüst, technika: sodronyzománc,
5,3 x 3,3 cm, Iparművészeti Múzeum

© IMM Fotó: Áment Gellért

Különleges zománcos ékszereivel aratta első komoly sikereit Tarján Huber Oszkár az 1900-as évek elején¹, de csaknem négy évtizeden átívelő, szerteágazó munkássága és elismertsége ellenére halála után neve mégis szinte feledésbe merült. Élete utolsó éveiben az iparművészeti oktatás ügyét is aktívan felkarolta, ugyanakkor mindössze egyetlen tanítványát ismerjük név szerint. Pályaképe megrajzolása sem egyszerű, mert hasonló szélsőségek között mozog. A századelő minden fontosabb hazai és külföldi kiállításán szerepelt munkáival, nemegyszer kitüntetéssel tért haza, ugyanakkor életének több mint egy évtizedéről semmilyen információval nem rendelkezőnk, nem tudjuk, hol tartózkodott és mivel foglalkozott 1911 és 1923 között. 1907-től kezdve a szobrászatban, kislasztikában, érem- és plakettművészetben is kipróbálta magát², sőt 1923-tól ékszereket már szinte nem is készített, jelentős egyházi megbízatások mellett a hazai sportélet látta el megrendelésekkel. Kreatív és termékeny alkotóként több mint 250 ékszeréről maradt fenn leírás vagy említés, de fényképről mindössze harminckettőt tudunk beazonosítani ezek közül és még kevesebbet tanulmányozha-

tunk eredetiben múzeumi gyűjteményekben, és ezek az arányok a többi ötvösműre is állnak. Összesen mindössze 65 munkáját tudjuk legalább fotóval dokumentálni.

Tarján (akkor még csak) Huber Oszkáról első ízben Diener-Dénes József írt az Iparművészeti Társulat 1900-as karácsonyi kiállítása kapcsán, amelyben kiemelte a fiatal iparművész kitűnő zománctechnikáját. Külön kitért az áttetsző, úgynevezett opakzománc egyedi használatára, amellyel szerinte „egész sajátos hatásokat ér el”³. Tarján Huber technikai tudását már a kezdetek kezdetén elismerte a szakma, magát a művészt is felkérték, hogy írjon a zománctechnikáról az *Arany- és Ezüstműves-Ipar* egyik számába.⁴ 1902-től kezdve rendszeres résztvevője lett az Iparművészeti Társulat hagyományos karácsonyi és vidéki iparművészeti kiállításainak. A *Magyar Iparművészet* tudósításaiban Divald Kornél és Meller Simon elismeréssel írtak egyedi craquelé-zománccal díszített csészéiről és tálcáiról vagy „modern szabású, pompás zománcos násfáiról”. Enyhén stilizált virágait, üde, friss, harmonikus színakkordjait és nem utolsósorban az ékszerek rendkívül mérsékelt árát emelte ki

a kritika.⁵ A kereskedelemügyi miniszter által alapított állami érmet is „új formájú zománc-ékszereinek művészi ízléssel s olcsó árak mellett való készítéséért” ítélték neki. Az 1901-es kiállítás anyagából Ferenc Józsefnek is vásároltak Tarján Hubertől az egy évvel korábban rendelt két oxidált vörösréz csésze mellé egy zománczott tányért, és az Iparművészeti Múzeum gyűjteménye is gyarapodott két zománcos násfával, melyeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter az országos képzőművészeti tanács segítségével választott ki. A nemzetközi siker sem váratt sokáig magára, 1902-ben Torinóban szerepelt ötvösremekeivel a magyar pavilonban. A megnyitón a magyar delegáció kiemelt tagjaként személyesen is bemutatták az olasz királyi párnak, a szaklapok pedig beszámoltak a magyar ötvös ékszereinek hihetetlen népszerűségéről: a híres amerikai ékszerész, Tiffany már a nyitónapon megvásárolt nyolcat közülük, de a francia ötvösmester, „Lalique és más híres ízlésű urak is siettek néhány darabot lefoglalni”⁶. Tarján Huber Oszkár a torinói kiállításról aranyéremmel tért haza. 1904-ben a Saint Louis-i, 1906 nyarán pedig a magyar csoport számára tragikusan

Tarján Huber Oszkár: Függő, 1900 k., almandin, aranyozott ezüst, technika: filigránzománc, 6,5 x 6,5 cm, Iparművészeti Múzeum

© IMM Fotó: Áment Gellért

Tarján Huber Oszkár: Függő, 1900 k., aranyozott ezüst, gyöngyutánc, technika: sodronyzománc, 9 x 5,2 cm, Iparművészeti Múzeum

© IMM Fotó: Kolozs Ágnes

1904-ben, egy kiállítás erejéig Tarján Huber csatlakozott a hódmezővásárhelyi művésztelep alkotóihoz. A foton balról jobbra: Szlányi Lajos, Endre Béla, Tornyai János, Kacziány Ödön, Várady Gyula, Tarján Oszkár és Finy Béla. Ez az ötvös egyetlen ismert fotóportréja.

Forrás: Kiss Lajos: Vásárhelyi művészet, 1957

végződő milánói világkiállításon is részt vett. Az augusztus 3-án, az olasz szekcióból kiindult tűzvészben a teljes magyar anyag, köztük Tarján Huber ékszerei és ötvösmunkái is elpusztultak. Addig főleg melltűket és násfákat, vagyis lánccon hordott, drágakövel kirakott dekoratív függőket – Magyarországon a reneszánsz óta kedvelt ékszertípust – készített. Ezek legtöbbször Tarján Huber maga tervezte, 1905-ig szinte minden kiállítási katalógus tervezőként és kivitelezőként is az ő nevét tünteti fel. Munkásságát, kevés ma is ismeretes ékszműve motívum- és formavilága alapján, több korszakra lehet osztani. Az 1900 és 1904 közötti időszakban magyaros motívumokkal, elsősorban a magyar szűrhimzés motívumkincse által ihletett formákkal kialakított ékszerek dominálnak. Minden bizonnyal inspirálóan hatottak rá Huszka József nagy visszhangot kiváltó kutatásai, az alig pár évvel koráb-

ban megjelent alapmű, a *Magyar ornamentika* (1889). Az Erdélyben, Felvidéken és az Alföldön gyűjtött himzés- és szűrhimzések közül néhányat – éppen úgy, mint Lechner Ödön a Postatakarék vagy az Iparművészeti Múzeum épületén – egy az egyben beemelt, ékszerként is megformázott Tarján Huber. A karéjos ívek, az apró virágok sora, a csepp, a szív és a tulipán alapformák a vitézkötés motívumának növényi indaként kanyargó íveivel képeznek szimmetrikus kompozíciókat. A pforzheimi ékszermúzeumban őrzött zománcozás násfakollekcióján⁷ figyelhető meg, hogy színhasználata a zománctechnika változásával együtt alakult át. Ékszerei tiszta, matt színei egyre vibrálóbbá és az opálmázománc használatával színesüveg-szerűvé, enyhén átlátszóvá váltak, melyek az akvamarin és sötétkék különböző árnyalataiban, a sárgában és halvány rózsaszínben játszottak. Az ékszerekről szóló

leírásokból azt is megtudjuk, hogy az ametiszt, gyöngy és topáz mellett alkalmanként színes üveggel is dolgozott, mivel „a drágakövek sorozata nem nyújt elég változatos színskálát”, emellett ez nyilván olcsóbb is volt. Továbbra is kiemelték azonban bravúros technikai tudását, amellyel a különböző zománctechnikákat alkalmazta.

Ékszerei második csoportjába azok tartoznak, amelyeket a francia ötvös-ékszerész, René Lalique műhelyében vagy annak hatására készíthetett 1904 után. Az ékszerek stílusában végbemenő szembevető változás és az aszúr-zománccal készült tárgyak megjelenése is ezt támasztja alá. Bár írott nyoma nem maradt annak, hogy Lalique tanítványának szegődött volna Párizsban, de a fellelhető művek egy csoportja (nem csak ékszerek) minden kétséget kizáróan a francia mester hatása alatt született. Erre közvetett bizonyítékot szolgáltat

René Jules Lalique: Nyakék – Komlóinda, 1898–1900, arany, maratott üveg, technika: aszúr-zománc, öntött, rekesz-zománc, 8,3 x 5,5 x 2,1 cm,

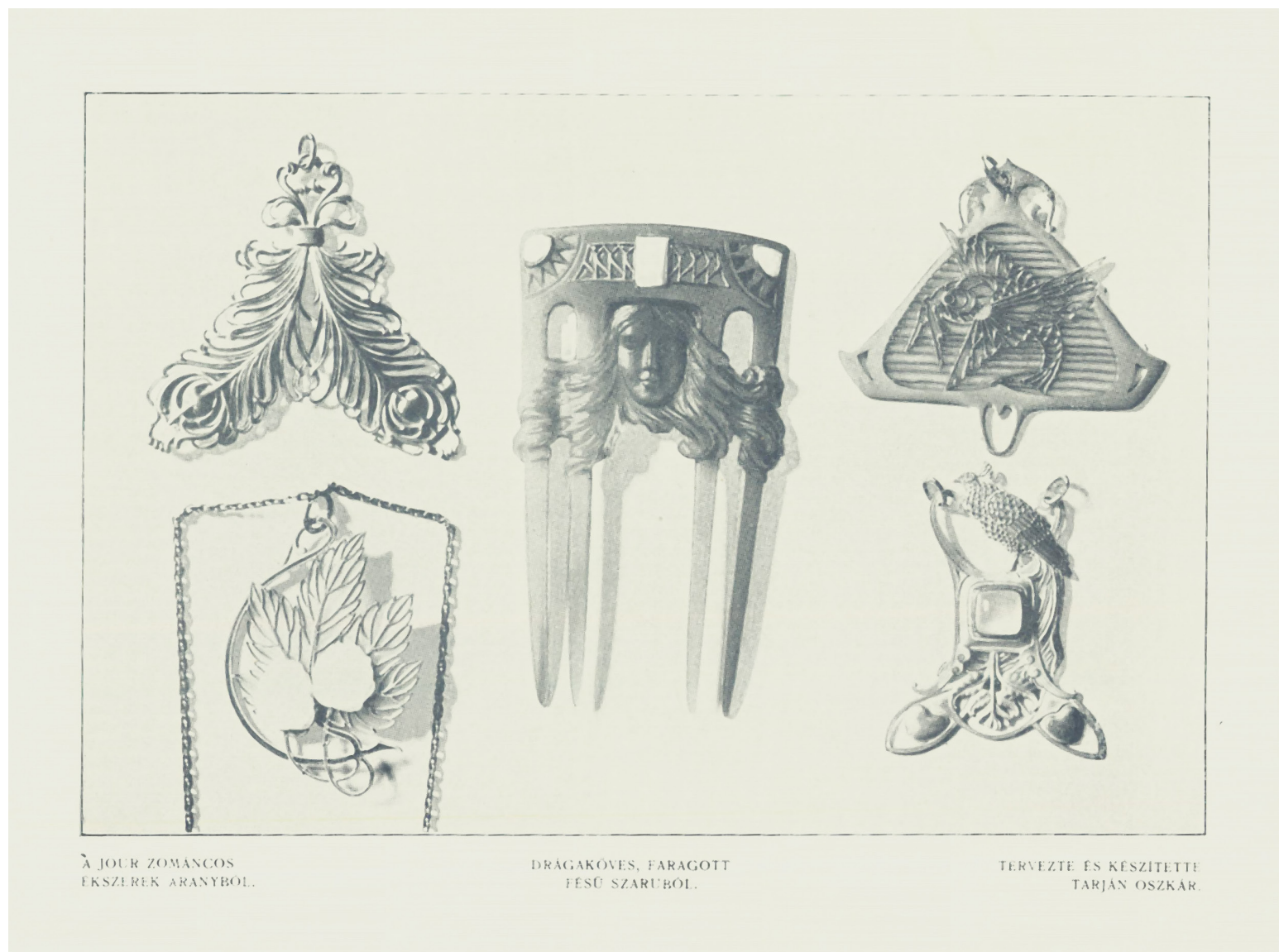
Iparművészeti Múzeum

© IMM Fotó: Áment Gellért

Tarján Huber Oszkár: Függő – Repülőhal, 1904 k., arany, technika: aszúr-zománc, 7 x 7,3 cm, Iparművészeti Múzeum

© IMM Fotó: Kolozs Ágnes

À JOUR ZOMANCOS
ÉKSZEREK ARANYBÓL.

DRAGAKÖVES, FARAGOTT
FÉSŰ SZARUBÓL.

TERVEZTE ÉS KÉSZITETTE
TARJÁN OSZKÁR.

Tarján aszúrzománcos aranyékszerei, balra lent Lalique komlóindás nyakékének elemeit variáló függő. A páva és a repülőhal is Lalique kedvelt motívumai voltak és a fésűnek is megvan az előképe a francia mester munkái között.

Forrás: Magyar Iparművészet, 1905. 28. o.

Divald Kornél leírása, aki 1904 és 1914 között többször is elutazott a Felvidékre, hogy az ott található műemlékeket és műtárgyakat jegyzékbe vegye. Az utazásairól először 1926-ban kiadott műben⁸ olvashatjuk találkozását egy „budapesti ötvös ismerősével, akinek akkoriban az Iparművészeti Társulat fővárosi és külföldi kiállításain nagy sikerei voltak eredeti fel fogású, ízléses, zománcos ékszereivel” és aki „a párizsi Lalique tanítványa” és a vörösvágási opálbányákat is azért kereste fel, hogy „nyakláncjaihoz” és „zománcos bogláraihoz” újfajta, még szebb köveket szerezzen.⁹ Éber László *Magyar Iparművészetben* megjelent cikke szerint az ötvös „finom kivitelű zománcos arany náfái a francia ötvösök híres ilyen mű munkái hatása alatt készültek”. Ha munkáit összetvetjük Lalique-éival, minden kétséget kizárhatunk a francia ötvössel való kapcsolatát illetően¹⁰. Feltűnő még, hogy korábban olyan

állatmotívumok nem fordultak elő ékszereinél, mint az 1904-es kiállításon bemutatott műveken látható páva vagy japán repülőhal, mely motívumokat Lalique is előszeretettel használta. Tarján Oszkár pávás függője például szinte minden részletében megegyezik az 1900-as *Art et Décoration*-ban megjelent Lalique-féle függővel¹¹. Az Iparművészeti Múzeumban található japán repülőhalas függő, amit a kiállítás után közvetlenül a művésztől vettek meg, egy Lalique-fésű azonos motívumát jeleníti meg. Ahogy állat-, úgy naturalisztikus növénymotívumokat sem láthattunk tőle korábban. Egyik komlólevelet és virágot mintázó függőjének előképe minden bizonnyal az Iparművészeti Múzeum gyűjteménye számára az 1900-as párizsi világiállításán vásárolt, ugyanezzel a motívummal készült pompás Lalique-nyakék lehetett. 1904-ben készült ezüst domborított serlegét vékony fenyőágak fonják be, túlevelek

sűrű szövődékében tobozok is felbukkannak. Inspirációul Lalique egyik 1902-ben készült kelyhe szolgálhatott, bár ez utóbbin az opálüveg betét miatt a tobozokkal díszített fenyőágból komponált ezüsts foglalat áttört, plasztikusabb formát eredményez, amelyhez képest Tarján Oszkár serlege jóval szerényebb kivitelű. 1906-ban megkapta az államtól igényelt redukáló és éremsajtoló gépeket, ezek szerint kezdetől foglalkoztatta az érme- és plakettkészítés technikája is. Ettől kezdve érezhetően háttérbe szorult az ékszer a művész repertoárjában, és egyre inkább a szobrok, kisplasztikák, érmek, plakettek, egyházi és egyéb ötvöstárgyak kerültek túlsúlyba. A *Tarján és Paár arany, ezüst és bronz iparművészeti műterem* céget – melyet Paár Ferencsel alapított – 1907. április 16-án jegyezték be a cégbíróságon. Van egy olyan ötvöstárgya is Tarján Hubernek, amely mind a mai napig használatban van,

Tarján Huber Oszkár: Breyer István kelyhe,
1928, aranyozott ezüst, gránát,
technika: vert, vésett, préselt, poncolt,
Esztergomi Főszékesegyházi Kincstár

© Esztergomi Főszékesegyházi Kincstár Fotó: Mudrák Attila

és bár nagyon sokan ismerik, kevesen tudják róla, hogy az ő munkája. A Magyar Labdarúgó Kupa vándortrófeájának elkészítésére 1923-ban kérték fel az ötvöst. Bár az MLSZ már 1909-ben megalapította a kupát, a világháború évei alatt és még utána sem rendezték meg rendszeresen a küzdelmeket; a mai kupáért először az 1922/23-as szezonban játszottak a csapatok. A *Nemzeti Sport* többször tudósított a trófeáról (főleg annak késedelmes átadásáról). Ez a trófea vándorol a mai napig a kupagyőztesek között.

Tarján Huber munkásságának meghatározó része volt számos egyházi megbízás is. 1908-tól készített egyházi alkotásokat, de a megrendelések többségét élete utolsó éveiben kapta. Kiemelkedik közülük az az 1928-as aranyozott ezüstkehely, melyet a szemináriumi rektorra frissen kinevezett esztergomi kanonok, Breyer István ajándékozott az esztergomi főszékesegyháznak. A Kincstárban ma is látható a 22 cm magas, vert, vésett, préselt, poncolt, vörös drágakövekkel kirakott kehely, melynek talap-

zata hatkaréjos, nodusa alma alakú, kosarát pedig három áttört szegélyű domborműves medalion díszíti¹².

Utolsó jelentőségteljes munkáját röviddel halála előtt kapta: az 1930. október 24-én felszentelt szegedi Fogadalmi Templom főoltárához készített zománcos díszítésű tabernákulumajtókat, gyertyatartókat, a Szent Gellért-oltárhoz pedig karereklyetartót. 1928-ban már dolgozott Foerk Ernővel, aki a felsőházi szavazóurna kivitelezésére kérte fel, ezért feltételezhetően a szegedi

Művészet és sport

Az ezüsből készült kupa fenti szegélyén a „MAGYAR KUPA ÖRÖKÖS VÁNDORDÍJ / ALAPÍTOTTA A MAGYAR LABDARÚGÓK SZÖVETSÉGE” felirat alatt a széles mezőt négy, domborított díszű foglalatba helyezett ovális, fekete ónix kő díszíti, alattuk a medalionokban stilizált virágdíszek (tulipánok, indák) láthatók. A kupa két oldalához „S” alakban csatlakoznak a hajlított fogók. A középső gömbön kétalakos dombormű látható: az egyik az ősmagyarok bölényvadászatát, a másik pedig vitézek hódolatát ábrázolja fejedelmük előtt. A középső és alsó verses feliratok sorait Stobbe Ferenc (1864–1916) labdarúgó és a magyar válogatott volt szövetségi kapitánya írta: „Nemes mérkőzés méltó pályabére, sarkalj becsvágyra, állni a tusát, / Lobogjon érted küzdők ifjú vére, s / te hirdesd népünk ősi virtusát.” A talapzaton alul domborított gyöngysor dísz fut végig, legalsó szegélyén pedig újabb felirat: „Érdemes életednek két ideálja volt. / Melyért rajongva küzdte: / Művészet és sport. / Emléül nekünk s magadnak / ereklye lett. / Műve tiszta elvek / Frigyéből született.”

Az 1923-ban készült labdarúgó Magyar Kupa trófeája

Forrás: mlsz.hu

főépítésznek köszönheti a megbízást. Egyetlen név szerint ismert tanítványa Szabó Géza (1895–1968), szegedi ötvös, szobrász és éremművész a Dóm egyházi ötvöstárgyainak elkészítésében segédkezett neki.

Tarján Huber a szegedi megbízás után három évvel, 1933-ban halt meg Budapesten. A *Magyar Iparművészet* nekrológiájában a századforduló ötvösművészetét modern technikával és motívumkinccsel megújító, „erőtéljes iparművész-e gyéniségei” közé sorolja, ekként összegezve művészete lényegét: „Tarján működésének súlypontja két korszakba esett bele: a szecessziós, majd a magyaros formák irányzatába. Az elsőt a franciák tűzímádó szenvedélyével, a másodikat a hajdani erdélyi ötvösök csodás színszeretétével szolgálta. Szerény és mégis öntudatos munkása volt négy évtizeden át ennek a gyönyörű iparművészetnek, megmutatva, hogyan lehet a nyugati ízlés új hatásait a régi magyar műhelyek szellemével összegezteni.”¹³

- 1 Prékopa Ágnes 1992-es rövid tanulmánya az egyetlen, mely Tarján munkásságát elemzi, de csak az 1904 körüli szecessziós ékszerekre összpontosít. Prékopa Ágnes: Tarján (Huber) Oszkár szecessziós ékszerei, *Ars Decorativa*, 12/1992, 133–140. o. Említi még Koós Judit is a kor neves ötvösművészei között: Kóos Judith: Some Hungarian Masters of the Goldsmith's Art of the Art Nouveau, *Ars Decorativa*, 3/1975, 143–153. o. Ékszerei révén került be a szecessziót vagy a szecessziós iparművészetet bemutató könyvekbe, kiállítási katalógusokba is.
- 2 Éremművészetéről pedig szinte egyetlen szó sem esik a két legrészletesebb érem- és plakettművészeti összefoglalón kívül: Huszár Lajos – Procopius Béla: *Medaillen- und Plakettenkunst in Ungarn*, Budapest, 1932. Ennek a műnek a folytatása az alig pár hónapja megjelent, dr. Török Pál gyűjtését bemutató *Magyarországi érem- és plakettművészet 1850–1945*, Budapest, Magyar Éremgyűjtők Egyesülete, 2011.
- 3 Diener-Dénes József: A karácsonyi kiállítás, *MI*, 1901, 16. o.

- 4 Huber Oszkár: A zománczok összetételéről, *Arany- és Ezüstműves-Ipar*, 1902. márczius, 4. o.
- 5 Divald Kornél: A szegedi kiállítás, *MI*, 1901, 205–214. o.
- 6 A torinói kiállítás, *MI*, 1902, 167. o.
- 7 Schmuckmuseum, Pforzheim. Ltsz.: Sch 1936–1940
- 8 Divald Kornél: *Felvidéki séták*. Budapest, 1998
- 9 Divald i. m. 93, 95. o.
- 10 Prékopa Ágnes hívta fel elsőként a figyelmet a Lalique-ékszerekhez hasonló motívumokat használó függőkre és szarufésűre 1992-es tanulmányában: Prékopa Ágnes után : i. m.
- 11 *Art et Décoration*, T.VIII., műmelléklet az októberi szám függelékéhez.
- 12 Breyer István kelyhe, Esztergomi Főszékesegyházi Kincstár, ltsz.: 1964.238.1-2
- 13 In Memoriam Tarján Oszkár, *Magyar Iparművészet*, 1933, 212. o.

VIDÍTÓ KEDVEZMÉNYEK!

Ne búsuljon tovább!

A Magyar Narancs-olvasókártyával akár több ezer forintot is spórolhat kedvenc helyein.

Rendelje meg most **11 288 forint kedvezménnyel*** mindössze 19 860 forintért a Magyar Narancsot, és legyen Ön a legtöbb helyen **20 százalékos kedvezményre** jogosító „Olvasókártya”!

Már csak ezért is érdemes egy évre előfizetni!

* Az áruspéldányhoz képest.

Az előfizetés lejártáig 20% kedvezmény:

Bethlen Téri Színház | Cirko-Gejzir | Fonó Budai Zeneház | Írók Boltja | Jurányi Produkciós Közösségi Inkubátorház | Katona József Színház és Kamra | Ludwig Múzeum | Nemzeti Táncszínház | Örkény Színház | Petőfi Irodalmi Múzeum | Szkéné Színház | Trafó | Zsolnay Örökségkezelő (Pécs)

10% kedvezmény: Tranzit Art Café

7% kedvezmény: Lira Könyvesboltok

